

การศึกษาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
A Study of Development Guidelines for the Bachelor of Arts Program in
Social Sciences for Development at Chulachomklao Royal Military Academy

ฐนัส มานวงศ์^{1*}
Tanat Manuwong

วราพร ทองจีน²
Waraporn Tongjean

(Received: July 30, 2022; Revised: August 28, 2022; Accepted: August 30, 2022)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา และ 2) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฯ ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสอดคล้องกับความต้องการของหน่วยใช้งานของกองทัพบก ซึ่งใช้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสัมภาษณ์เชิงกลุ่ม จากผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พร้อมทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาของหลักสูตร และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยในส่วนของคุณภาพพื้นฐานเพื่อพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร พบว่า 1) การปฏิบัติตามกรอบภารกิจของกองทัพบก ปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่เปลี่ยนไปตามพลวัตทางสังคม หน่วยใช้มีความต้องการนายทหารสัญญาบัตร (หลัก) ที่มีความรู้และทักษะที่สอดคล้องกับภารกิจ สามารถพัฒนาตนเองตามบริบททางสังคมและค่าครองชีพได้ 2) หลักสูตรฯ ต้องไม่มุ่งเพียงเฉพาะเนื้อหา หากต้องมีกิจกรรมการเรียนรู้ในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ตามสถานการณ์จริง 3) หลักสูตรฯ ต้องมีการปรับเปลี่ยนสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อสร้างกระบวนการทัศน์การพัฒนา ทั้งนี้ ในส่วนของแนวทางการพัฒนาหลักสูตร พบว่า ควรมีการปรับปรุงตามองค์ประกอบของหลักสูตรทุกด้าน โดยการพิจารณาใช้ผลการวิจัยในส่วนแรกเป็นกรอบในการพัฒนา เพื่อสร้างและฝึกฝนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะการบูรณาการองค์ความรู้ตามสหวิทยาการที่ทันสมัยเชื่อมโยงกับกระบวนการทัศน์ในการพัฒนา การมีคุณธรรมจริยธรรม และภารกิจทางทหารอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

¹ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จ.นครนายก 26001

Academic Division, Chulachomklao Royal Military Academy, Nakhonnayok, 26001 Thailand.

* Corresponding Author E-mail: tanat.ma@crma.ac.th

² กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จ.กรุงเทพมหานคร 10300

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Bangkok, 10300 Thailand.

Abstract

The two objectives of this research are: 1) To examine fundamental information for the development of the Bachelor of Arts Program in Social Sciences for Development; and 2) To make recommendations for the development of the curriculum that will meet the standards of the Office of the Higher Education Commission and the requirements of the Royal Thai Army. The concept of curriculum development is incorporated by using qualitative research methodology, using in-depth and group interviews to obtain information from the Chulachomklao Royal Military Academy alumni, commanders, subordinates, as well as seminars from instructors in charge of the program's courses. The data is then analyzed via the content analysis process.

The results of the research concerning the fundamental information revealed that: 1) The Royal Thai Army's mission framework, roles, and function have been changed according to the social dynamics, where military units require commissioned officers who possess the knowledge and abilities necessary to carry out its assigned tasks, with the ability to self-develop in accordance with the social environment and standard of living; 2) The curriculum must not be solely content-focused, but must have learning activities that will teach the practical application of knowledge to real-life situations; and 3) The curriculum must modify the course material to reflect social transformation and emphasize integrated learning to establish a growth paradigm. With regard to the development of the curriculum, the research found that the development criteria needed to be improved in all aspects, in view of the findings regarding fundamental information. This improvement will develop and implement an integrated learning approach, which will be in accordance with the contemporary transdisciplinary, morality, ethics, and military objectives.

Keywords: The Development of Bachelor of Arts Program, Social Sciences for Development, Chulachomklao Royal Military Academy

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนดภารกิจหลักของกองทัพบกให้มีหน้าที่ต้องรักษาอธิปไตยบูรณภาพแห่งอาณาเขต และเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เพื่อดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของรัฐ ผลประโยชน์ของชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กองทัพบก, 2565) นอกจากนี้ กองทัพบกได้ระบุบทบาทหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของความมั่นคงที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อภารกิจด้านการพัฒนาประเทศ และการช่วยเหลือประชาชน มุมมองใหม่ทางการทหารจึงไม่ใช่เพียงการใช้กำลังและอาวุธยุทธโธปกรณ์เป็นหลักเท่านั้น แต่ต้องมีความเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม (ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม) และปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายอย่างเคร่งครัด

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการกำหนดภารกิจของทหาร ล้วนเป็นไปตามอิทธิพลของพลังทางสังคมที่เกิดขึ้น ซึ่งแนวคิดด้านความมั่นคงในปัจจุบันให้ความสำคัญกับเรื่องของวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกัน

ของมนุษย์มากกว่าเป็นการสร้างความเข้มแข็งเฉพาะกลุ่มดังที่เคยเข้าใจมา เห็นได้จากยุทธศาสตร์ชาติ ด้านความมั่นคงในปัจจุบัน มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เน้นการบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง สังคมมีความปลอดภัย มีการธำรงรักษาเอกราชและอธิปไตย รวมทั้งมีความสงบเรียบร้อยในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือ เทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามและภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบและทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบันและที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ ทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศ ทั่วโลกบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) อันส่งผลให้การปรับเปลี่ยนทั้งเชิงนโยบายและเชิงการปฏิบัติ ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน นอกจากนี้ พลวัตทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีด้านการสื่อสารเป็นปัจจัยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในมิติต่าง ๆ อาทิ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อม กระทบต่อความมั่นคงในบริบทใหม่ข้างต้น อีกด้วย การเปลี่ยนแปลงข้างต้นจึงเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการทบทวนการจัดการศึกษาของโรงเรียน นายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ร.ร.จปร.) ในขณะเดียวกัน ปัจจัยภายในของ ร.ร.จปร. ที่เกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างเห็นได้ชัด คือ แนวคิดและพฤติกรรมของนักเรียนนายร้อย (นร.) ที่มีลักษณะเฉพาะไปตามช่วงวัย (Generation) โดย Generation Z เชื่อว่า การศึกษานำไปสู่ความสำเร็จและเป็นการลงทุนในอนาคต ดังผลสำรวจ ผู้เรียนในช่วงวัยดังกล่าว จำนวน 1,015 คน พบว่า ประมาณสามในสี่สนับสนุนให้ในระดับอุดมศึกษา ผู้เรียนควรออกแบบรายวิชาหรือแผนการเรียนของตนเอง โดยชอบการทำงานเป็นทีมและชอบสื่อสาร ด้วยตนเอง รวมทั้งสนใจการศึกษาที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของตนเองและนำไปใช้ได้จริง (ดนุลดา จามจุรี, 2563) ซึ่งถือเป็นความท้าทายของ ร.ร.จปร. ที่ต้องปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาให้ตอบสนองต่อปัจจัย ดังกล่าวได้

ทั้งนี้ หลักสูตรสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา เป็นหลักสูตรที่เน้นการเสริมสร้างผลการเรียนรู้ซึ่งเชื่อมโยงกับกระบวนการพัฒนา ซึ่งมีลักษณะเป็นพลวัตทั้งทางวิชาการและแนวทางการปฏิบัติตามสถานการณ์ทางสังคม หากแต่การดำเนินการที่ผ่านมาหลักสูตรยังคงยึดการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระรายวิชาด้านสังคมศาสตร์ ตามแนวทางการจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการ หากยังไม่ได้มุ่งเน้นถึงการบูรณาการสาระการเรียนรู้กับกระบวนการพัฒนา อันเป็นเป้าหมายของหลักสูตรได้อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยลักษณะการวางหลักสูตรที่ยึดสาระรายวิชาของแต่ละแขนงวิชาเป็นสำคัญ ซึ่งการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวส่งผลเสียโดยตรงต่อการปฏิบัติตามภารกิจของกองทัพบก ที่ปัจจุบันต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานทุกภาคส่วน ทั้งนี้ การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนทหารในประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งในรูปแบบของรัฐและเอกชน ในการนำแนวคิดการผลิตทหารในแบบ “พลเมืองพร้อมรบ” (Citizen-Soldiers) คือ เป็นทั้งทหารและพลเมืองที่มีคุณภาพ ที่ต้องเน้นการศึกษาให้ทหารมีพื้นฐานความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ สังคม และการมองโลก ในเชิงกว้างแบบบัณฑิตหรือปัญญาชน (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2565) ซึ่งก็คือ การศึกษาในเครือข่ายความรู้ ด้านสังคมศาสตร์ โดยแนวทางการศึกษาดังกล่าวเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทความมั่นคงของโลกยุคใหม่ ซึ่งสถาบันการศึกษาโดยเฉพาะ ร.ร.จปร. ต้องพิจารณาและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของทหาร ด้านการช่วยเหลือ บำบัดทุกข์บำรุงสุขประชาชนผ่านกระบวนการการพัฒนา ร.ร.จปร. ได้ตระหนักและให้ความสำคัญ และจัดให้มีหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาขึ้น เพื่อตอบสนองต่อการสร้างนายทหาร ให้เท่าทันต่อแนวคิดข้างต้น และเป็นการเตรียมพร้อมให้แก่นายทหารสัญญาบัตรซึ่งเป็นผู้นำ (หลัก) ทางทหาร

ของกองทัพต่อการปฏิบัติการกิจกรรมในการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน อนึ่ง ในปี พ.ศ. 2558 รร.จปร. ได้มีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรจากระยะเวลาการศึกษาในหลักสูตร 4 ปี เป็นหลักสูตร 5 ปี โดยเพิ่มเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ด้านการทหารให้มากขึ้น มุ่งการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อภารกิจของกองทัพ รวมทั้งการสร้างสมรรถภาพตามระยะเวลาที่เหมาะสม อันเป็นข้อเสนอร่วมกันจากทุกหน่วยใช้งานของกองทัพบก และปัจจุบันยังคงต้องมีการพัฒนาหลักสูตรให้สะท้อนการจัดการศึกษาและสร้างกระบวนการทัศน์ด้านการพัฒนาประเทศ ให้พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จากความสำคัญดังกล่าว การพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา จึงไม่อาจหยุดนิ่งและต้องมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมและเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ตามรายวิชาด้านสังคมศาสตร์และด้านอื่น ๆ ที่จำเป็น เพื่อสร้างนายทหารให้มีผลสัมฤทธิ์ทั้งด้านการศึกษา และมีคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนภาวะในการเป็นผู้นำในการทหารตามพระราชปณิธานแห่งองค์พระผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
2. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฯ ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการของหน่วยใช้งานของกองทัพบก

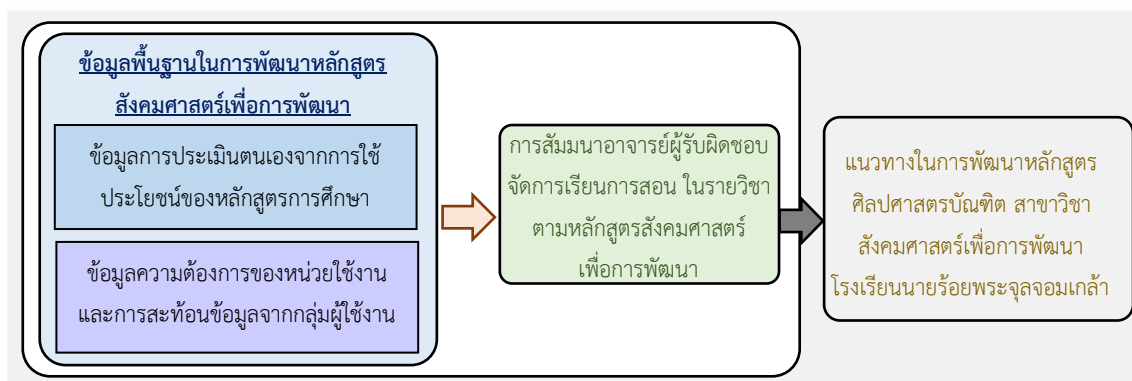
การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร พบว่า โรงเรียนนายร้อยของสหรัฐอเมริกาในกลุ่มประเทศยุโรป และอีกหลายประเทศในลาตินอเมริกาและเอเชีย มีรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรผลิตทหารอาชีพในลักษณะ “นักวิชาการในเครื่องแบบ” (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2565) คือ ให้นักเรียนทหารมีความรู้ในมุมกว้าง เข้าใจบริบทความมั่นคงในรูปแบบใหม่ มุ่งทำหน้าที่ช่วยเหลือประชาชน พัฒนาและป้องกันประเทศ

การวิจัยฉบับนี้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ตามหลักการของทาบ่า ที่เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรด้วยวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนที่เรียกว่า “Grass Roots Approach” (Taba, 1962, p. 12) โดยเชื่อว่า ผู้ที่มีหน้าที่สอนในหลักสูตรควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยจึงได้ใช้แนวคิดดังกล่าวมาเป็นหลักการของการวิจัย ซึ่งทำให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวินิจฉัยความต้องการ 2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย 3) การคัดเลือกเนื้อหา 4) การจัดระบบเนื้อหา 5) การคัดเลือกกิจกรรมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ 6) การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้ และ 7) การประเมินผลการเรียนรู้ โดยขั้นตอนข้างต้น ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร

ทั้งนี้ เนื่องจากหลักสูตรควรได้มาจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ อย่างรอบคอบ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและสังคม หลักสูตรควรเกิดจากความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) กับการใช้หลักสูตร (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564) ผู้วิจัยจึงได้ทำการวินิจฉัยความต้องการของหน่วยใช้งานในการกองทัพ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนด

เป็นวัตถุประสงค์ของหลักสูตร สำหรับการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรในรอบใหม่ ซึ่งมีกรอบการแนวความคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้สำเร็จการศึกษาจาก รร.จปร. 2) ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษาจาก รร.จปร. และ 3) อาจารย์ผู้รับผิดชอบในรายวิชาของหลักสูตรฯ

การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 พิจารณาจากความสมัครใจในการให้ข้อมูลรับราชการในกองทัพบกในปัจจุบัน เพื่อให้เข้าใจบริบทการทำงานและวัฒนธรรมองค์กร ตลอดจนข้อเท็จจริงและเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับผู้สำเร็จการศึกษา (นายทหารรุ่นพี่และผู้ใต้บังคับบัญชา) และผู้สำเร็จการศึกษา (นายทหาร) ซึ่งสามารถเดินทางมาให้ข้อมูล หรือเป็นแหล่งที่ผู้ให้ข้อมูลกำลังเข้ารับการศึกษาดูงานตามแนวทาง การรับราชการ ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร (โรงเรียนเสนาธิการทหารบก และโรงเรียนข่าวทหารบก) จังหวัดนครราชสีมา (ค่ายสุรนารี) จังหวัดกาญจนบุรี (ค่ายสุรสีห์) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ศูนย์การทหารราบ) จังหวัดลพบุรี (ศูนย์การทหารปืนใหญ่ และศูนย์สงครามพิเศษ ค่ายพระนารายณ์มหาราช)

ทั้งนี้ ในการสัมภาษณ์ผู้สำเร็จการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรฯ โดยตรง และกลุ่มผู้เคยศึกษารายวิชาที่สังกัดอยู่ในหลักสูตรฯ

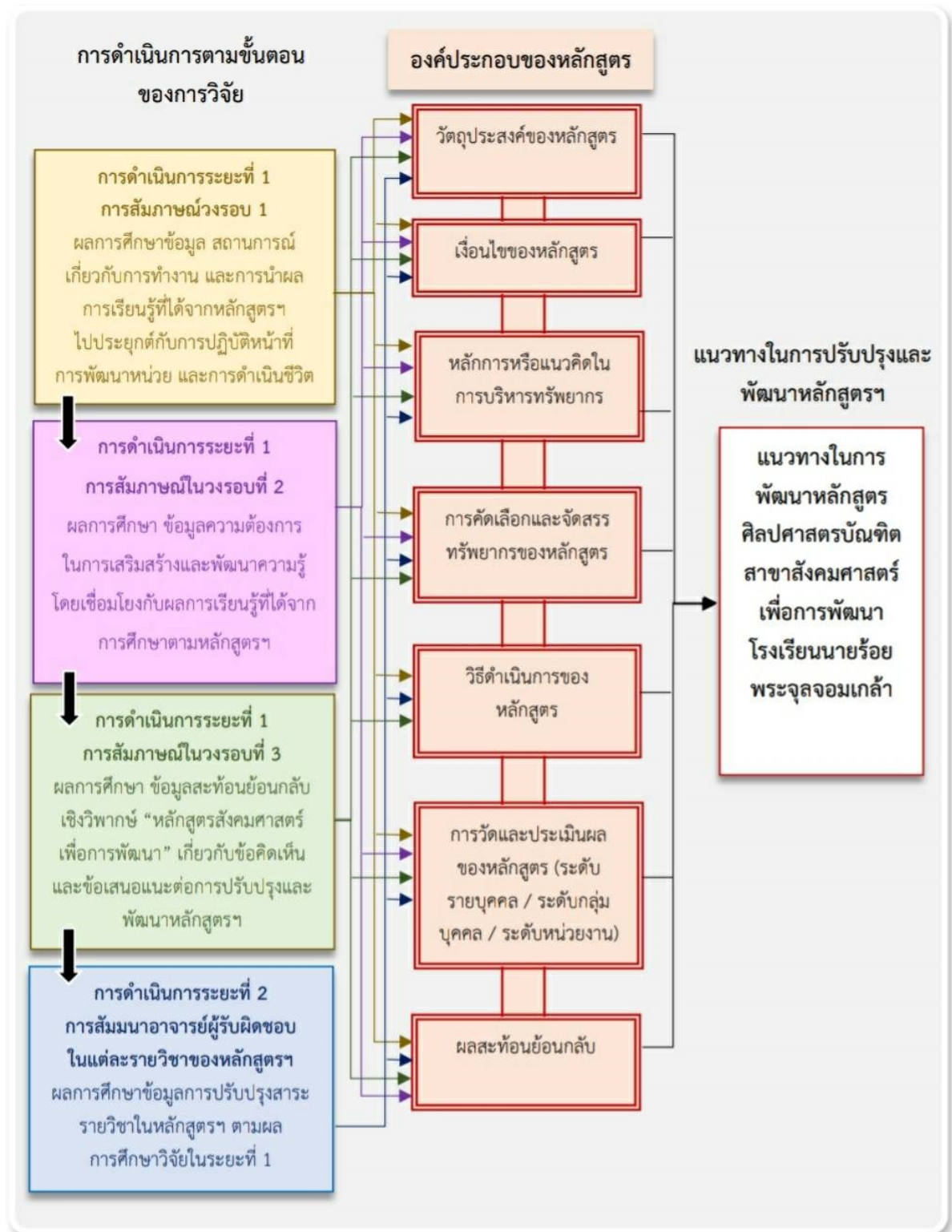
อนึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแต่ละขั้นตอนของระยะการดำเนินวิจัย สรุปได้ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความต้องการของหน่วยใช้งานที่มีต่อนายทหารที่สำเร็จ การศึกษาจากหลักสูตรฯ ซึ่งเก็บรวบรวมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 และ 2 โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ระยะที่ 2 การสัมมนาอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับการปรับปรุงสาระรายวิชาในหลักสูตรฯ โดยเป็นการ รวบรวมข้อมูลจากการสัมมนาอาจารย์ผู้ทำการสอนและรับผิดชอบในการพัฒนาสาระรายวิชา ตามแต่ละแขนงวิชา ในสังกัดหลักสูตร ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การบันทึกข้อมูลจากการสัมมนา

ระยะที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อจัดทำสรุปร่างแนวทางในการพัฒนา สาระรายวิชา รวมถึงกรอบแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรฯ

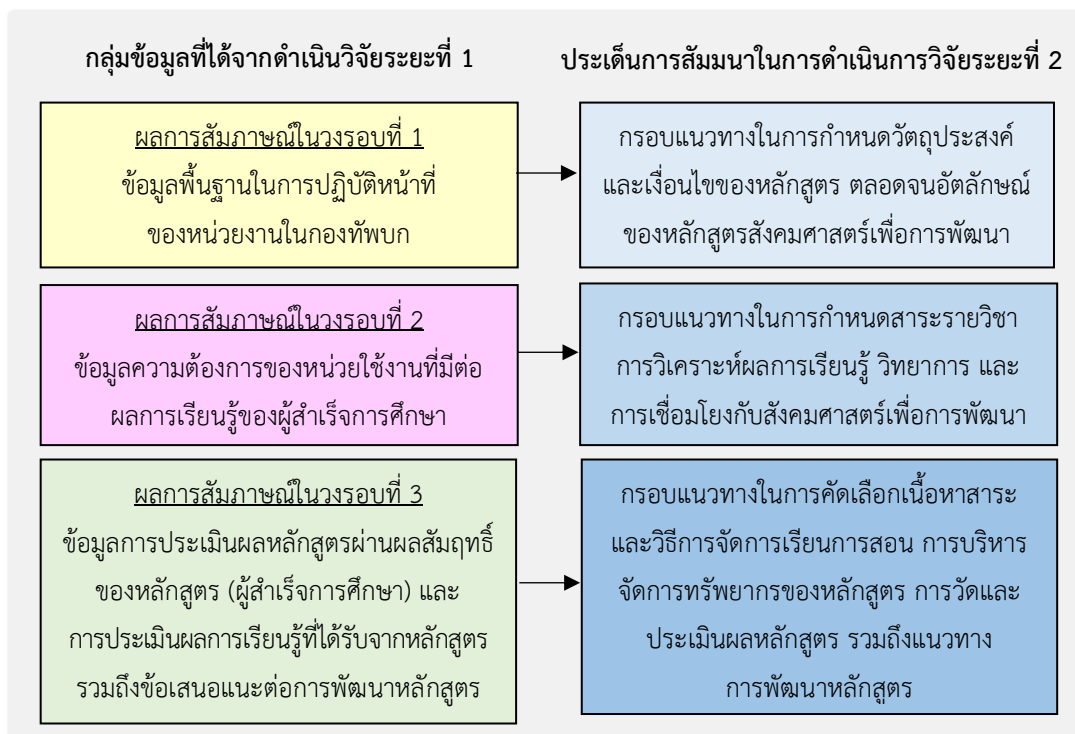
ทั้งนี้ งานวิจัยใช้วิธีดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการ เพื่อนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์การวิจัย และ แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฯ อย่างเป็นระบบ ดังนั้น การออกแบบวิธีการในการดำเนินการวิจัย จึงออกแบบให้ผลลัพธ์ของขั้นตอนลำดับก่อนหน้าจะเป็นข้อมูลสำคัญในการนำไปพัฒนาผลลัพธ์ของขั้นตอน ต่อไปตามลำดับ เพื่อสร้างให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายของงานวิจัยที่กำหนดไว้ ดังข้อมูลตามภาพที่ 2 และ 3

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและผลการดำเนินการวิจัย

จากภาพที่ 2 แสดงถึงผลจากการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 ที่มีการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 วงรอบ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะถูกส่งต่อ เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์และพิจารณาในการดำเนินวิจัยระยะที่ 2

ซึ่งผลท้ายสุดของกระบวนการในการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของหลักสูตร เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา ตามลำดับ

ภาพที่ 3 ผลการดำเนินการในระยะที่ 1 และการตั้งประเด็นสัมมนาในระยะที่ 2 ของการวิจัย

จากภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ข้อมูลในการวิจัยในระยะที่ 1 กับการนำมาเป็นประเด็นของการสัมมนาในการดำเนินการระยะที่ 2 ซึ่งประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดมาจากนักการศึกษาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาตั้งเป็นประเด็นในการสัมมนา เพื่อให้ผลการสัมมนามีความสอดคล้องกับข้อเท็จจริงของหน่วยงานของผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มากที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปสาระสำคัญจำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ได้ดังนี้
ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สามารถจำแนกได้ 3 ประเด็น ได้แก่

1.1 ความต้องการของหน่วยงานที่มีต่อนายทหารที่จบจาก รร.จปร. การปฏิบัติตามกรอบภารกิจของกองทัพบกที่ขยายความรับผิดชอบมากขึ้น ปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่ที่เปลี่ยนไปตามพลวัตทางสังคม ซึ่งมีความแตกต่างในรายละเอียดตามภารกิจของหน่วยงาน โดยบทบาทหน้าที่ที่ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการเป็นนายทหารหลักของกองทัพบก คือ การเป็นผู้นำหน่วยทหารขนาดเล็กในการปฏิบัติการกิจสนาม ผู้นำในการฝึกตามหลักสูตร และการเป็นผู้ฝึกทหารใหม่ เนื่องจากเป็นภารกิจที่อาจมีการสูญเสียได้ การตัดสินใจโดยการมีภาวะผู้นำ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่กำลังพลให้ความไว้วางใจและความคาดหวังในขณะเดียวกัน ดังคำสัมภาษณ์ว่า

“...การเป็นทหารหลักของกองทัพ ไม่ใช่ดูว่าจบมาจากที่ไหน แต่ต้องดูว่าทำงานอย่างไร ครองตน ครองงาน ครองคน ครองเงิน และครองใจ ได้ไหม แก้ไขสถานการณ์เป็นหรือเปล่า วางแผน และทำตามแผนได้หรือเปล่า สิ่งทีบริหารได้ยากที่สุด คือ การบริหารคนให้เป็น...”

“...เป็นที่รู้กันว่าตอนนี้ทหารต้องรับภารกิจหลายอย่าง เป็นหลายเจ้าภาพ แต่ทรัพยากร มีเท่าเดิม งานมีทั้งงานของทหารเอง และงานที่ต้องสนับสนุนข้างนอกก็มีมากโดยเฉพาะงานด้านการพัฒนา ซึ่งทำแล้วไม่มีวันสิ้นสุด งานมันต่อกันไปเรื่อย ๆ”

“...ทุกวันนี้ผู้หมวดใหม่ก็ยังคงเป็นความคาดหวังของหน่วย ของลูกน้อง ของทหาร ไม่ว่าคุณ จะตั้งใจจะมาลงหรือไม่ยังไง คุณก็คือ ความคาดหวัง....”

จากข้อมูลสะท้อนได้ว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบภารกิจของการเป็นผู้นำหน่วยขนาดเล็ก หลักสูตรสาขาวิชาที่สามารถนำองค์ความรู้รายวิชาไปประยุกต์ใช้ได้มากที่สุด ได้แก่ หลักสูตรสาขาวิชา สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่แต่ละรายวิชาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งถือเป็นงานตามหน้าที่บังคับบัญชาซึ่งทุกนายต้องปฏิบัติ โดยเฉพาะในบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นตามสถานการณ์ความมั่นคง และกรอบการสั่งการของกองทัพบก ซึ่งปัจจุบัน สถานการณ์ทางสังคมและการเมืองเข้ามามีผลต่อกรอบภารกิจของกองทัพบกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การมี ฐานความรู้ทางสังคมศาสตร์ อาทิ ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ความรู้ด้านกฎหมายเบื้องต้น ความรู้ เกี่ยวกับการสร้างสัมพันธ์กับมวลชน การทำประชาพิจารณ์ การเข้าร่วมเวทีภาคประชาสังคม รวมถึง การวิเคราะห์แนวทางการจัดการงบประมาณ ตลอดจนการบริหารการเงิน ในการเป็นที่ปรึกษาให้แก่กำลังพล ในความรับผิดชอบ และประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย จึงสามารถ เป็นเครื่องมือที่ต่อการปฏิบัติภารกิจทางการทหาร หน่วยใช้งานจึงมีความต้องการนายทหารที่มีความพร้อม ต่อการปฏิบัติงานร่วมกับพลเรือน นอกจากนี้ นายทหารต้องมีคุณสมบัติเฉพาะตัวเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง ให้สามารถเป็นผู้นำในหลาย ๆ ด้าน มีทักษะในการสร้างสมดุลต่อการใช้ชีวิตได้

1.2 การจัดการเรียนการสอนและเนื้อหาสาระของหลักสูตร ต้องไม่มุ่งเน้นเฉพาะเนื้อหาสาระความรู้ เพียงอย่างเดียว หากต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อฝึกนักเรียนนายร้อยให้เกิดพัฒนาการทางด้านทักษะ ทางความคิดในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การคิดอย่างมีเหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ การคิดเชิงบูรณาการ การคิดอย่างเป็นระบบ และการคิดอย่างสร้างสรรค์ เป็นต้น รวมทั้งการยึดถือคุณธรรม จริยธรรม และการรักษา อุดมการณ์ตามคุณลักษณะที่ รร.จปร. ได้ระบุไว้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญ และจะส่งผลโดยตรงต่อทักษะ การทำงาน ความสามารถในการด้านต่าง ๆ และการมีเจตคติต่อการนำองค์ความรู้ด้านการพัฒนาไปประยุกต์ ตามภารกิจในอนาคตได้ เพราะการเรียนรู้ที่เป็นองค์ความรู้เพียงอย่างเดียวจะไม่สามารถตอบโจทย์หรือ ตอบสนองภารกิจในอนาคตได้ ดังบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

“...ต้องยอมรับว่า การเรียนการสอนในหลักสูตรสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาเป็นเรื่องที่ทำนาย ทั้งผู้เรียนและผู้สอน เนื่องจากเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนานั้น ล้วนเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ เข้ามา เกี่ยวข้องต่อการพิจารณา ซึ่งยังไม่เน้นความแตกต่างของบริบททางสังคมเฉพาะพื้นที่ การนำความรู้ ไปใช้จึงต้องอาศัยทักษะการทำงานควบคู่ไปกับการมีความรู้ด้วย...”

“...ความเข้าใจในส่วนเนื้อหาของเนื้อหาที่มาจากการท่องจำเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเรียน แต่การพัฒนาทางความคิดในการประยุกต์ความรู้เหล่านั้นไปสู่การแก้ไขปัญหาคือสิ่งสำคัญ ซึ่งเห็นได้ ชัดว่า หากวัดประเมินผลในส่วนของการเรียนรู้ด้านนี้ ก็ยังต้องพัฒนากันอีกมาก...”

“...ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด อาจเป็นคำเปรียบที่ทำให้มองเห็นภาพว่า การเรียนการสอนเกี่ยวกับการพัฒนาไม่ใช่เพียงว่ารู้เนื้อหาต่าง ๆ จนครบแล้วจะสามารถออกไปทำงานได้ ทักษะประสบการณ์เป็นเรื่องจำเป็น แต่ก็เป็นเรื่องยากที่จะสามารถออกแบบการเรียนการสอนให้เกิดทักษะเหล่านั้นควบคู่ไปได้ ด้วยข้อจำกัดหลาย ๆ อย่างในการสอน...”

สอดคล้องกับข้อสรุปจากการสัมภาษณ์ของอาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาในหลักสูตรที่แสดงความคิดเห็นสรุปได้ว่า ผู้สอนต้องมีความเข้าใจในการประยุกต์หลักการด้านการพัฒนาที่มากกว่าการตีความตามตัวหนังสือ แต่สิ่งที่เป็นเงื่อนไขต่อการบูรณาการกับหลักการด้านการพัฒนา ก็คือ ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อความหมายของหลักการพัฒนาในมิติต่าง ๆ และตามแนวทางหรือเป้าหมายของการพัฒนาที่แตกต่างกัน

“...หลักการด้านการพัฒนาเป็นเรื่องหนึ่งการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาสามารถนำมาเชื่อมโยงเข้ากับบทเรียนได้ เพราะโดยหลักการแล้วรายวิชาที่เราสอนก็มุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การบริหารทรัพยากรให้เกิดความเหมาะสม ซึ่งก็ตรงกับแนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาอยู่แล้ว...”

“...ในรายวิชาที่เน้นการวิเคราะห์และประยุกต์องค์ความรู้ของสาขาวิชา น่าจะเป็นรายวิชาที่มีความเหมาะสมต่อการบูรณาการกับแนวคิดการพัฒนามากกว่า เพราะการประยุกต์เนื้อหาต้องใช้ทักษะความคิด ทักษะการทำงาน และทักษะอื่น ๆ มาประกอบซึ่งน่าจะตรงกับเรื่องของการทำงานตามเป้าหมายของการพัฒนาในแต่ละแนวคิด...”

“...จะว่ายากก็ยาก จะว่าง่ายก็ง่าย ขึ้นอยู่กับว่าจะเลือกหัวข้อไหนเอาไปบูรณาการ เพราะอย่างไรเสียเรื่องที่สอน ๆ ก็เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอยู่แล้ว และความรู้ของหลักการและแนวคิดการพัฒนานี้ก็คือนั่นหนึ่งหรือเป็นทางเลือกในการพัฒนา ซึ่งศาสตร์ด้านสังคมก็มีความเชื่อมโยงอยู่แล้ว...”

ข้อสังเกตสำคัญจากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้วิจัย พบว่า ผู้สอนหลายท่านยังให้ความสำคัญของการบูรณาการที่แตกต่างกัน และยังเข้าใจหลักการด้านการพัฒนาและแนวคิดในการพัฒนาที่มีมิติต่างกัน ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวมีผลต่อกระบวนการคิดและทัศนคติในการคัดเลือกสาระรายวิชา เพื่อนำมาบูรณาการกับหลักการหรือแนวทางการสอนเกี่ยวกับการพัฒนาให้เป็นรูปธรรมได้ ดังนั้น ในเบื้องต้นคงต้องมีขั้นตอนเกี่ยวกับการทำความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์และหลักการพัฒนาให้เกิดความถูกต้องและชัดเจน

1.3 หลักสูตรฯ ต้องมีการปรับเปลี่ยนสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อสร้างกระบวนการทัศน์การพัฒนา ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวต้องมีการวิเคราะห์สาระรายวิชาหลักสูตรฯ โดยพิจารณาเนื้อหาการเรียนตามกลุ่มผลการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา และการปฏิบัติภารกิจของกองทัพบก ต่างจากเดิมที่มีการพิจารณาเนื้อหาตามแต่ละแขนงวิชาเป็นหลัก ดังคำสัมภาษณ์ว่า

“...พอได้มาทำงานจริง หน้างานมันจะไม่เหมือนกับสิ่งที่เราเรียนตามตัวหนังสือ แต่ก็ยังต้องใช้ความรู้เหล่านั้นมาช่วยในการทำงานอยู่ ซึ่งการทำงานจะได้ผลดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความคล่องของแต่ละคน ประสบการณ์ของแต่ละคน แต่ถ้าต้นทาง คือ มีการสอนการใช้ความรู้ควบคู่ไปด้วยเลย ก็จะเห็นภาพชัดขึ้น....”

“...ทหาร คือ วิชาชีพครับ เลยต้องใช้ทักษะในการทำงานและใช้ความรู้มาคอยช่วยในความเป็นจริงเราอาจใช้ความรู้ชุดนี้กับงานประเภทนี้ แต่ในอีกเวลาหนึ่งหรือกับกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งเราก็ไม่สามารถจะใช้ความรู้ในรูปแบบเดียวกันได้ ต้องมีการประยุกต์ปรับเปลี่ยน ผมมองว่านี่คือทักษะครับ ทักษะการทำงานและทักษะชีวิต ที่ผมว่ามันคือ สิ่งที่เราเรียนสมัยนี้ต้องให้น้อง ๆ มีทักษะเหล่านั้นด้วย...”

“...จริง ๆ แล้วหลักสูตรสังคมศาสตร์ก็มาถูกแนวทางแล้วนะครับ เพราะทุกวันนี้ผมก็สามารถนำความรู้ต่าง ๆ ที่เรียนมาใช้ได้ ซึ่งเพื่อนที่จบต่างกองพอมาทำงานด้วยกันยังบอกเลยว่า รู้ให้นำมาเรียนที่กองเราก็ดีใช้ประโยชน์ได้มากกว่าเยอะ แต่ถ้าเรามองว่าเราดีกว่าคนอื่นแล้วก็คงไม่เกิดการพัฒนา ซึ่งในระดับนานาชาติที่ผมมีโอกาสได้ไปเรียนร่วม เขาก็เรียนเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนา การเมือง โดยเน้นมากในเรื่องการทำงานกับพลเรือน อันนี้ผมว่ามันต้องเป็นจุดเปลี่ยนของหลักสูตรเราเหมือนกัน เรียนแล้วใช้ได้จริง ผมก็อยากเรียน น้องก็อยากเรียน...”

จากการสะท้อนข้อมูลตัวอย่างข้างต้น ในบทสรุปการสัมมนาของอาจารย์ผู้รับผิดชอบจัดการเรียนการสอนในรายวิชาของหลักสูตร จึงวิเคราะห์ว่า การจัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรควรมีการจัดกลุ่มเพื่อตอบสนองต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างนายทหารของกองทัพในการทำงานด้านการพัฒนาออกเป็น 5 กลุ่มสาระ ได้แก่ 1) กรอบสาระในเรื่องเรียนรู้แบบองค์รวม ซึ่งมีเป้าหมายจากหลักการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ 2) กรอบสาระในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับการบริหารจัดการทรัพยากร 3) กรอบสาระในเรื่องของการประยุกต์สาระรายวิชาต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์ 4) กรอบสาระในเรื่องของการวางระเบียบมาตรการ กฎเกณฑ์ การควบคุมทางสังคม เพื่อให้เกิดกติกา การปกครอง และแนวทางการปฏิบัติในการทำงานตามความเข้าใจและเป้าหมายที่ตรงกัน และ 5) กรอบสาระในเรื่องของการพัฒนา ว่าด้วยแนวคิด การพัฒนาอย่างยั่งยืน กระบวนการพัฒนาอาศัยการมีส่วนร่วมและการบูรณาการความมั่นคงในมิติใหม่ รวมทั้งการตีความต่อบริบททางสังคมให้สอดคล้องกับแนวคิดด้านการพัฒนาอย่างถูกต้องและเหมาะสม

จากผลการวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า แนวทางการในการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มีความจำเป็นต้องพิจารณาข้อมูลที่เป็นปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในที่มีการเปลี่ยนแปลง อันส่งผลต่อการปฏิบัติการกิจ รวมทั้งการจัดการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนทหาร โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสะท้อนย้อนกลับของหน่วยใช้งาน รวมทั้งการวิเคราะห์สาระรายวิชาอย่างเป็นกระบวนการ เพื่อกำหนดกรอบหรือโครงสร้างผลการเรียนรู้ของหลักสูตร โดยอาศัยความทันสมัยของวิทยาการด้านสังคมศาสตร์ และวิทยาการด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง เข้ามาสนับสนุนต่อการสร้างและทำความเข้าใจกระบวนการพัฒนา

ส่วนที่ 2 แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ตามมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสอดคล้องกับความต้องการของหน่วยใช้งานในสังกัดของกองทัพบก ซึ่งได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลนายทหาร ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ร่วมกับการสัมมนาอาจารย์ที่รับผิดชอบจัดการเรียนการสอนรายวิชาของหลักสูตรฯ โดยเสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฯ ตามลำดับองค์ประกอบของหลักสูตรสรุปได้ ดังนี้

1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ต้องมีการพัฒนาที่มุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยมีเป้าหมายในการสร้างผลการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของนิยามความมั่นคงในรูปแบบใหม่ ซึ่งภารกิจของกองทัพบกต้องมีการวางแผนและมีการปฏิบัติให้สอดคล้องกับประเด็นดังกล่าวอย่างเท่าทัน และควรมีการจัดการเรียนการสอนแบบสหวิทยาการ โดยยังคงใช้แขนงวิชาทั้ง 5 แขนงวิชาเป็นหลักในการสร้างความรู้และความเข้าใจ โดยให้มุ่งเป้าหมายไปในกรอบแนวคิดด้านการพัฒนาเป็นสำคัญ และควรมีการมุ่งเน้นในการสร้างคุณธรรม จริยธรรม ให้สอดคล้องกับสาระรายวิชา ประกอบกับการมุ่งสร้างและปลูกฝังอุดมการณ์ต่อการรับราชการทหาร

2) เงื่อนไขของหลักสูตร ต้องมีการพิจารณาเงื่อนไขการจัดการและการบริหารหลักสูตรโดยคำนึงถึงการเป็นหลักสูตรเฉพาะทางทหารที่มีกรอบภารกิจและการปฏิบัติที่ค่อนข้างเป็นระบบอย่างชัดเจนมาเป็น

เงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และเสริมด้วยการทำงานที่นอกเหนือจากการบริหารจัดการภายในองค์กร เพราะในความเป็นจริงการใช้งานต้องมีการประยุกต์องค์ความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งการปฏิบัติงานตามภารกิจของกองทัพบกและภารกิจที่ต้องมีการประสานความร่วมมือในการทำงานกับองค์กรอื่น ๆ

3) หลักการหรือแนวคิดในการบริหารทรัพยากร ต้องมีการพัฒนาโดยการจัดวางหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาการศึกษาที่เหมาะสม เพื่อให้มีกรอบในการพิจารณาการจัดการศึกษาที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาตามแนวคิดการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาตนเองและกองทัพตามการเรียนรู้ที่มีความหมายและสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืน เพื่อสามารถนำไปสู่การขับเคลื่อนในการบริหารทรัพยากรของหน่วยงานในกองทัพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การคัดเลือกและจัดสรรทรัพยากรของหลักสูตร ต้องมีการพัฒนาตามแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนนายร้อยอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาประกอบในการจัดการเรียนการสอน และการสร้างทักษะเกี่ยวกับการสื่อสารผ่านระบบสารสนเทศ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ต้องใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะการดำเนินการยุทธวิธีนอกแบบ อย่างไรก็ตาม ควรมีการพัฒนาผู้สอนให้สามารถถ่ายทอดสาระสำคัญของหลักสูตร สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เท่าทันต่อยุคสมัย และดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรมเร็วที่สุด

5) วิธีดำเนินการของหลักสูตร ต้องมีการพัฒนาดำเนินการภายใต้การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ตามปรัชญาการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างเป็นรูปธรรม โดยนำกรณีศึกษาในสภาพความเป็นจริงมาเป็นประเด็นสู่การเรียนรู้ เพื่อสร้างให้เกิดโมเดลของการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ ควรส่งเสริมสนับสนุน ให้มีการฝึกทักษะในพื้นที่จริง โดยเฉพาะทักษะในการพัฒนาร่วมกับชุมชนที่เป็นพลเรือน หรือชุมชนที่มีบริบทแตกต่างจากสังคมทหาร เพื่อให้เกิดการเรียนรู้รอบด้านและเป็นไปตามความเป็นจริงในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งควรส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และเชื่อมโยงกับผลการเรียนรู้ในหลักสูตร เนื่องจากเวลาในการปฏิบัติอยู่ภายใต้กรอบการจัดการศึกษาที่มีระยะเวลาจำกัด ดังนั้น การพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับผลการเรียนรู้ในหลักสูตรแบบบูรณาการจึงเป็นสิ่งที่ต้องจัดให้มีขึ้น

6) การวัดประเมินผลของหลักสูตร (ระดับรายบุคคล/ระดับกลุ่ม/ระดับหน่วยงาน) ต้องมีการพัฒนาโดยการสร้างระบบการสะท้อนย้อนกลับของข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง โดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศหรือนวัตกรรมสื่อออนไลน์เข้ามาพัฒนาในระบบการวัดประเมินผลที่สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยตรงระหว่างผู้สำเร็จการศึกษากับนักเรียนนายร้อยและอาจารย์ผู้ทำการสอน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยสามารถนำข้อมูลได้บริหารจัดการเพื่อการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ หลักสูตรต้องมีการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล โดยมุ่งพิจารณาถึงพัฒนาการไปสู่ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เป็นหลัก ด้วยวิธีการวัดผลจากการฝึกปฏิบัติ ซึ่งใช้ความรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะในการทำงานรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสะท้อนให้ผู้เรียนได้เห็นพัฒนาการของตนเอง และเชื่อมโยงไปสู่การมองเห็นภาพการนำผลการเรียนรู้ที่ได้จากหลักสูตรไปประยุกต์ต่อการทำงานหรือการปฏิบัติภารกิจตามสภาพความเป็นจริงในอนาคต

จากผลการวิจัยข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา จำเป็นต้องมีการปรับแนวคิดในการวางโครงสร้างหลักสูตรใหม่ โดยยึดหลักการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการนำไปใช้ในกรอบแนวคิดด้านการพัฒนา ซึ่งต้องสามารถเชื่อมโยงกับภารกิจของกองทัพบก ที่ผู้เรียนต้องไปปฏิบัติในอนาคตให้เห็นแนวทาง การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้ภารกิจดังกล่าวเป็นกรณีศึกษาหรือเป็นโจทย์ในการเรียนรู้ อันสอดคล้องกับแนวคิด

ในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่การเรียนรู้ต้องไม่ใช่สถานการณ์สมมติในห้องเรียน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ได้เรียนรู้ในสภาพใกล้เคียงกับชีวิตจริงที่สุด และควรเป็นบริบทหรือสภาพแวดล้อมในขณะที่เรียนรู้ เกิดการสัมผัสประสบการณ์ใหม่เอามาได้แย่งความเชื่อหรือค่านิยมเดิม ทำให้ละจากความเชื่อเดิม หันมายึดถือความเชื่อหรือค่านิยมใหม่ที่เรียกว่า กระบวนทัศน์ใหม่ (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) ซึ่งเป็นไปตามแนวทางเดียวกันกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนทหารชั้นนำทั่วโลก ที่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ในการดำเนินการวิจัยที่มีขั้นตอนการมีส่วนร่วมของอาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา หรือผู้ใช้หลักสูตร ได้มีโอกาสเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาของหลักสูตร ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรด้วยวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนที่เรียกว่า “Grass Roots Approach” เป็นแนวคิดที่กลุ่มผู้พัฒนาหลักสูตรที่เน้นผลผลิต (Product Approach) หรือหลักสูตรที่กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (Desirable Result) ในรูปของผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ โดยนำมากำหนดเป็นเป้าหมายของหลักสูตร เช่นเดียวกับกรณีของงานวิจัยครั้งนี้ที่มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานว่าด้วยความต้องการของหน่วยใช้งาน การประเมินตนเองเกี่ยวกับการนำผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตหลังสำเร็จการศึกษา รวมทั้งการประเมินจากผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาว่าด้วยพฤติกรรมและคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษา แล้วจึงให้อาจารย์ผู้ใช้หลักสูตรร่วมกันพิจารณาวิเคราะห์กำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฯ ต่อไป

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัย สรุปผลได้ว่า ความต้องการของบุคลากร (นายทหารผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา (และการทหาร) ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า) ที่ต้องการให้หลักสูตรมีการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายและสถานการณ์ในการทำงานและการใช้ชีวิตของกำลังพล ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) สารและผลการเรียนรู้ที่นำไปประยุกต์กับการดำเนินชีวิตของตนเอง 2) สารและผลการเรียนรู้ที่นำไปประยุกต์กับการปฏิบัติงานตามภารกิจและกรอบหน้าที่ในการทำงาน และการปฏิบัติหน้าที่ตามสายงานการบังคับบัญชา และ 3) สารและผลการเรียนรู้ที่นำไปประยุกต์กับการสร้างสัมพันธ์ภาพกับสังคมและสิ่งแวดล้อมตามบทบาทหน้าที่ และการใช้ชีวิตในสังคม ทั้งนี้ ข้อมูลพื้นฐานความต้องการของหน่วยใช้งานเป็นข้อมูลที่สะท้อนจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นกับหน่วยใช้งาน ตลอดจนเป็นความคาดหวังของหน่วยใช้งานที่มีต่อผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งจะสามารถเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นนายทหารหลักของกองทัพบกที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้

ผลการวิจัยที่ได้จากการสัมมนาอาจารย์ที่รับผิดชอบจัดการเรียนการสอนตามรายวิชาในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สรุปผลได้ว่า การปรับปรุงสาระองค์ความรู้ ตลอดจนผลการเรียนรู้และการออกแบบการจัดการเรียนการสอน จำเป็นต้องมุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการไปสู่หลักการและกระบวนการพัฒนาให้มากยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาสมัยใหม่ ดังนั้น อาจารย์ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดเนื้อหา วิธีการสอน และการวัดประเมินผล โดยยึดถือแนวทางการพัฒนาหลักสูตรเป็นหลัก เพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยส่วนที่เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร พบว่า แต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับแนวคิดในการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ ที่เน้นถึงการพัฒนานักเรียนนายร้อยให้มีผลการเรียนรู้ที่บูรณาการและสอดคล้องเข้ากับกระบวนทัศน์ของการพัฒนา และ

สมรรถนะในการนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้กับภารกิจและการดำเนินชีวิตในฐานะผู้นำหน่วยทหารระดับหมวด ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรต้องคำนึงถึงเอกภาพและอัตลักษณ์ของหลักสูตรฯ ด้วย

จากผลการวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคู่สัมพันธ์ในการจัดการศึกษา 3 คู่สัมพันธ์ อันมีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสามารถนำมาพิจารณาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฯ ได้ดังนี้

คู่สัมพันธ์ที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่แสดงกรอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียน กับการจัดการเรียนการสอนที่ต้องพัฒนาให้เกิดความสอดคล้องและใช้วิธีการบูรณาการเข้ามาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ทั้งนี้ ข้อมูลสะท้อนย้อนกลับและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้นั้น การพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรฯ จึงควรเลือกใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มาใช้กับนักเรียนนายร้อยในยุคปัจจุบัน

คู่สัมพันธ์ที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสาระเนื้อหาความรู้ของแขนงวิชา (วิทยาการ) ที่รับผิดชอบ หลักสูตรกับกระบวนการพัฒนาที่ต้องพัฒนาให้เกิดความเชื่อมโยง โดยเฉพาะการใช้องค์ความรู้ ด้านสังคมศาสตร์ที่มีทิศทางเดียวกัน คือ การมุ่งเป้าหมายไปสู่การพัฒนาและสะท้อนตามภารกิจของกองทัพบก การพิจารณาคัดเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์เรียนรู้ของหลักสูตรฯ จึงควรมีความสอดคล้องกับหลักการของการพัฒนา

คู่สัมพันธ์ที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยใช้งานในฐานะผู้ประเมินผลหลักสูตรกับผู้รับผิดชอบรายวิชา และผู้บริหารจัดการหลักสูตร ที่ต้องพัฒนาให้มีช่องทางในการสื่อสารสะท้อนข้อมูลย้อนกลับอย่างเป็นรูปธรรม โดยการทำงานเชิงรุกร่วมกัน ได้แก่ การเสนอความต้องการข้อมูลที่จำเป็นเร่งด่วน ตลอดจนความต้องการ และบริบทการทำงานของหน่วย เพื่อให้ผู้รับผิดชอบรายวิชาได้รับทราบและนำองค์ความรู้ในหลักสูตรไปบูรณาการ กับข้อมูลเพื่อให้นักเรียนนายร้อยเห็นภาพของการนำองค์ความรู้ไปใช้งานได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างพลังในการเรียนรู้และเป็นการสร้างกระบวนการเรียนอย่างมีความหมายให้เกิดขึ้น ในขณะที่ อาจารย์ผู้สอนจำเป็นต้องค้นคว้าข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาต่อการเรียนรู้ตามแต่ละรายวิชาด้วย ดังนั้น แนวทางการพัฒนาหลักสูตรด้านการบริหารจัดการทรัพยากร จึงควรจัดให้มีระบบการวัดประเมินผล อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ อาจารย์ผู้สอนต้องปรับบทบาทตนเองจากผู้ควบคุมและผู้สั่งการให้กลายเป็น ผู้สนับสนุนและผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ ตามแนวคิดการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการเรียนเนื้อหาสาระ รายวิชาด้วย

ทั้งนี้ การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Tabá ที่เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร โดยการมีส่วนร่วม ของครูผู้สอนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา (ในงานวิจัยฉบับนี้ คือ หน่วยใช้งานของกองทัพบก) จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและการพัฒนาแนวคิดด้านการศึกษาให้กลายเป็นยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิด การดำเนินการในการพัฒนางานการศึกษาของสถาบันทางทหารอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียน การสอนในวัฒนธรรมองค์กรของทหาร ผู้สอนถือเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ของผู้เรียน ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรจึงต้องมีการพัฒนาองค์ประกอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ได้แก่ ครูผู้สอน ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และผู้บริหารจัดการหลักสูตร ให้เกิดการมองภาพการศึกษาอย่างเป็นเอกภาพ โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ข้อมูลสะท้อนว่า ความคาดหวังต่อผู้สำเร็จ การศึกษามีใช่เพียงการมีองค์ความรู้เพียงด้านเดียว แต่ยังต้องการนายทหารผู้ที่มีทักษะต่าง ๆ ในการทำงาน อย่างรอบด้าน

การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาข้างต้น จึงควรเลือกใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มาใช้เป็น

แนวทางในการออกแบบการเรียนรู้ เพราะแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่ส่งเสริมทักษะ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฟัง พูด อ่าน เขียน และแสดงความคิดเห็นลงมือทำกิจกรรม และในขณะเดียวกัน ผู้เรียนต้องใช้กระบวนการคิด โดยเฉพาะการคิดขั้นสูง คือ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และประเมินค่าในสิ่งที่กำลังกระทำอยู่ด้วย (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, 2563) ซึ่งมีความสอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพทหาร

ทั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนที่เป็นไปตามกรอบของหลักสูตรในสถาบันการศึกษาทางทหาร ควรเป็นไปในรูปแบบที่ยึดกับกรอบการปฏิบัติของภารกิจเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ในแต่ละรูปแบบการเรียนการสอนย่อมมีการจัดหมวดหมู่ตามลักษณะของวัตถุประสงค์เฉพาะหรือเจตนารมณ์ของรูปแบบ โดยสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 5 หมวด (ทิตินา แหมมณี, 2556) ได้แก่ 1) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) 2) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) 3) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho-motor Domain) 4) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ (Process Skills) และ 5) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration) ซึ่งจากผลการวิจัยสะท้อนว่า หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา ควรพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปในรูปแบบที่เน้นการบูรณาการสาระเนื้อหาทางสังคมศาสตร์กับหลักการพัฒนาและภารกิจของกองทัพ เพื่อให้สะท้อนไปสู่วัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่เชื่อมโยงความต้องการของหน่วยใช้งานในกองทัพได้อย่างเป็นรูปธรรม

ผลการวิจัยครั้งนี้ มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของมนันยา สายชู (2563) ซึ่งวิจัยเรื่องการวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในประเทศไทย พบว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรในด้านเนื้อหาที่มีการออกแบบมากที่สุด คือ จุดมุ่งหมายด้านอาชีพ เนื้อหาในหลักสูตรมีการออกแบบหลักสูตรมากที่สุด คือ เนื้อหาวิชาเฉพาะทางหรืออาชีพ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้ออกแบบหลักสูตรนำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรมากที่สุด คือ กิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง และการวัดประเมินผลโดยใช้การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นวิธีการวัดและประเมินผลที่มีผู้วิจัยเลือกใช้มากที่สุด ขณะที่การประเมินผลตามสภาพจริงที่มีผู้วิจัยเลือกใช้มากที่สุด คือ การสังเกตพฤติกรรม รวมทั้งผลการศึกษาวิจัยของวิวัฒน์ รุ่งเรืองผล และคณะ (2562) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและแนวทางการสอนเพื่อสร้างนักรบตลาดสู่ประเทศไทย 4.0 ผลการวิจัยพบว่า การปรับตัวในการจัดการเรียนการสอน ดังเช่น ด้านการปรับตัวของผู้สอนในการลดรูปแบบการสอนบรรยาย และเพิ่มบทบาทการเป็นโค้ช (Coach) ทำตนให้เป็นผู้มีประสบการณ์ร่วมกับภาคธุรกิจ ปรับรูปแบบการเรียนการสอนให้เข้ากับผู้เรียน และบูรณาการข้ามวิชา สร้างกิจกรรมและสภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้เรียนได้มีมุมมองใหม่ และเห็นการทำงานจริงมากขึ้น (Learning by Doing) เป็นแนวทางที่มีความสำคัญมากที่สุดซึ่งตรงกับข้อพิจารณาแนวทางการจัดทำและการใช้หลักสูตรตามงานวิจัยฉบับนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ จากผลการศึกษาวิจัยควรมีการดำเนินการจัดทำนโยบายในการทบทวนแนวทางการจัดการศึกษาของแต่ละหลักสูตรในความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษาทางทหาร เพื่อพิจารณาหลักสูตรตลอดจนแนวทางการจัดการศึกษาของกองทัพ อันนำไปสู่การประยุกต์ผลการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับภารกิจ บทบาทหน้าที่ที่มีต่อตนเอง ครอบครัว หน่วยงาน กองทัพ และสังคมประเทศ โดยเทียบเคียงกับผลการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาในศตวรรษใหม่ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์หรือแผนแม่บทในการจัดการศึกษาทางทหาร ที่เน้นการจัด

การศึกษาให้เกิดผลการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองต่อการนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ไม่เพียงมุ่งเน้นการสอนเฉพาะสาระองค์ความรู้ แต่ต้องสร้างให้เกิดทักษะการทำงานด้านต่าง ๆ รวมถึงการมีคุณธรรม จริยธรรมในฐานะการเป็นทหารอาชีพ ทั้งนี้ การกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหลักสูตรต้องทำให้เกิดความต่อเนื่อง ไม่ใช่เป็นเพียงเฉพาะวาระของผู้บังคับบัญชาในแต่ละบุคคล และควรมีการจัดสัมมนาสร้างความเข้าใจในการดำเนินยุทธศาสตร์ของผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและผู้ใช้หลักสูตร เพื่อให้การทำงานเกิดการประสานสอดคล้องและเป็นเอกภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย ได้แก่ ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในระเบียบวิธีการวิจัยในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งทำให้เกิดมุมมองต่อการพัฒนาหลักสูตรที่กว้างขึ้น รวมทั้งการศึกษาในระเบียบวิธีวิจัยเดียวกัน แต่มีการเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียนทหารในเหล่าทัพอื่น และโรงเรียนสายวิทยาการต่าง ๆ ของกองทัพ อันจะทำให้เกิดข้อมูลเชิงประจักษ์ต่อการพิจารณากำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตร ได้เรียงขึ้นไปถึงระดับการกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาของเหล่าทัพ

เอกสารอ้างอิง

- กองทัพบก. (2565, 20 กรกฎาคม). *ภารกิจและภารกิจกองทัพบก*. <https://rta.mi.th/>
- ดนุลดา จามจุรี. (2563). *การออกแบบการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน Gen Z*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิตนา แคมมณี. (2556). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย* (พิมพ์ครั้งที่ 8). แอคทีฟ พรินท์.
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์. (2563). *การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนันยา สายชู. (2563). *การวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในประเทศไทย*. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาริรัตน์ แก้วอุไร. (2564). *การพัฒนาหลักสูตร: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิทวัส รุ่งเรืองผล, กฤษฎารัตน์ วัฒนสุวรรณ, และสุรัตน์ ทิระมาภิบาล. (2562). *การพัฒนาหลักสูตรและแนวทางการสอนเพื่อสร้างนักการตลาดสู่ประเทศไทย 4.0*. สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. (2565). *โครงการวิจัย “การออกแบบระบบการศึกษาทางทหารของไทยใหม่เพื่อการผลิตทหารอาชีพและปฏิรูปกองทัพ”*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565, 20 กรกฎาคม). *ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง*. <http://nscr.nesdc.go.th/ns>
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565, 20 กรกฎาคม). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 21st Century Skills*. https://webs.rmutl.ac.th/assets/upload/files/2016/09/20160908101755_51855.pdf
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. Harcourt Brace Jovanovich.